

ügy talaját, mint állományát, aránylag rövid idő alatt lényegesen meg lehet javítani.

Ugy érzem, hogy — mint a főiskolának professzora — tartozom a városi erdőhivatallal szemben annak megállapításával és elismerésével, hogy éppen ebből a szempontból megítélve, az erdőhivatal tisztviselői kb. 40 év óta elsőrendő munkát végeztek. A kezdeményezőkről és az évtizedeken át szolgáló munkatársaikról *Zügn* Nándor emlékezett meg a közgyűlés alkalmával, ehhez nincs mit hozzátennem, de tartozom annak elismerésével, hogy az aprólékos ápolást, a gondos válogatást, *Zügn* Nándor kezdte és vitte keresztül ma már a legfélreesebb részeken is.

Az alföldi gazdasági fásításokról

Írta: **Béky** Albert, m. kir. főerdőtanácsos.

E lapok idei III. és VII. füzetében az alföldi erdők telepítéséről írtam. Az alföldi fásításról szóló törvény külön tárgyalja az u. n. gazdasági fásításokat s így a dolog teljessége kedvéért szükségesnek vélem, hogy utóbbihoz is hozzászóljak. Sem a törvény, sem a végrehajtási utasítás nem olyan, hogy ezek alapján a részletes végrehajtásnál kételyek ne merülhetnének fel s mikelyt erre megvan az alkalom, ugyanolyan esetnek más és másféle elbírálása következhetik be. Ezt elkerülendő, közvételem egyről-másról saját szerény gondolataimat, ami talán másét is kiváltja.

Az erdő és a gazdasági fásítás a törvény szerint egymástól elkülönülven, tudnunk kellene, hogy hol végződik az utóbbi és hol kezdődik az erdő. A törvény a gazdasági fásítások közül a „*csak kisebb foltokban*“ befásítandó területek kiterjedésének határát nem szabja meg. Ugyanezt mondhatjuk a szélfogókra is, amelyeknek nemesak mérete, de a lényege sincs megadva.

Legcélszerűbbnek vélem az *erdőjelleget* foltszerű fásításnál 1 kataszteri holdnál kezdeni, hosszúkás alakú fásításnál pedig akkor venném annak, ha a pászta szélessége a jól kifej-

lett fasornak úgy 20 méternyi (10 ölnyi) méretét meghaladja s terjedelmére 1 kat. holdnál nagyobb.

Magukat a *gazdasági fásításokat* az alábbiak szerint különíteném el:

1. *Fasor*, 1—3 sor fa, (1.5 méter sor- és 1 méter csemetetávolsággal telepítve). Mint szélfogó földig gallyas.

2. *Fapászta* (szélfogó) 4 vagy több sor fa 10 öl pászta szélességig, (1.5 m. sor- és 1 m. csemetetávolsággal telepítve). Mint szélfogó földig gallyas.

3. *Fafolt*; tömör alakú fásítás 1 kat. hold kiterjedésig. (Ez lehet a talaj minősége révén kötelező fásítás vagy szélfogó vagy dcelő-hüselő).

4. *Tanya körüli fásítás* (fasor, fapászta vagy fafolt).

Mind a fasornál és pásztnál, mind pedig a foltnál ez alkalommal csak a zárt alakot tartom szem előtt, mint amely alatt a szél ellen való védelmet legjobban szolgálja. A laza kötelék különleges esetekre való, amelyekkel — a hely szűke miatt is — most nem foglalkozom.

A törvényhez tartozó végrehajtási utasítás „fasor“-t (1—3 sor fából) „szélfogó pászta“-t (4 és több sor fa felső határ megadása nélkül) és „facsoport“-ot különböztet meg. A szél ellen az a fontosabb, hogy a fák lehetően földig gallyasak legyenek: ezenkívül a fasor, facsoport vagy fafolt is lehet „szélfogó“. A „facsoport“ kisebb méretű, mint amilyennek megjelölésére gyakran szolgálnia kell. A törvényben levő kifejezéseket így tehát nem találom éppen megfelelőknek.

Az 1., 3., alatti fásító alakzatok alkalmazása a törvény alapján utak és vízfolyások mentén, vízállások és természetlen területek körül, birtokok és ezeken belül művelési ágak határvonalán, mező- és legelőtagok határán vagy tanyák körül történhetik.

Az utakmenti fásítás az alföldfásító törvény alapján csakis a magánjellegű gazdasági utakra szorítkozik.

A közutakról szóló 1890. évi I. tc. 1. §-ában elősorolt állami, törvényhatósági, vicinális, községi (közdülő), vasuti állomáshoz vezető és egyesek stb. által közforgalom céljára létesített közutaknak, valamint a mezőrendőrségről stb. szóló

1894. évi XII. tc. V. fejezetében szereplő mezei közös dülö-
utaknak fásításáról utóbbi törvény intézkedik, amelynek 46.
és 49. §-a értelmében a fásítás végrehajtásának mikéntjére
(és a községi fásítókra) vonatkozóan minden törvényható-
ság köteles volt szabályrendeletet alkotni.

Hasonlóképen szabályrendeletet kellett alkotni az 1894.
évi XII. tc. 33. §-a szerint a birtokhatár megjelöléséről, s
minthogy a birtokhatárt élőfa is jelölheti, már ebben a sza-
bályrendeletben is rendezhető volt a szomszédos birtokossal
közös határvonalon eszközölt fásítás kérdése, amiért is az
alföldfásító törvény 2. §-ának utolsó bekezdése szerint alko-
tandó szabályrendelet készítése előtt szükséges ennek kipu-
hatolása.

A gazdasági utak, kisebb vízfolyások, birtok-, művelési
ág- és mezőtag-határok mentén többnyire elég lesz a fasor.
Folyók és patakok mentén, vízállások (mocsarak stb.) és ter-
meketlen területek körül és legelők külső és taghatárain kívá-
natos, sőt jobbára szükséges a fapászta. A fafolt alkalmazá-
sának helyét a 3. és 4. jelzésű pontokban foglaltak már körül-
írják.

Előforduló eset még az Alföldön, hogy *nagyobb birtok-
nak* nincs meg az állandó tagbeosztása s ennek folytán nin-
csenek állandó utak, amelyek mentén fásítani lehetne és kel-
lene. A mezőtáblákat elválasztó utakat hol meghagyják pár
évig, hol évente felszántják. Ha ezenkívül művelési ág sze-
rint sem válnak el 20—50 kat. holdas földdarabok egymástól,
a fásításnak szinte csak a birtokhatár volna a betűszerinti
helye. Így megtörténhetnék, hogy több ezer kat. holdas bir-
tok belsejében nem lehetne a törvény alapján fásítást kije-
lőlni, ami semmi esetre sem egyeztethető össze a törvény szel-
lemével és céljával.

Nézetem szerint az ilyen elmaradt gazdaság nem lehet
akadálya a törvényszabta fásításnak. Az ilyen birtokon a
már esetleg meglevő állandó fásító-vonalak tekintetbevételével
eszményi tagbeosztást kellene készíteni. Eszerint meg
kellene állapítani a létesítendő fasorok (fapászták, foltok)
terjedelmét és elő kellene jegyezni a birtok terhére. A gaz-

daság állandó tagbeosztásának kialakulta után az előjegyzés helyesbíthető lenne.

A mezőtag kiterjedése 20—100 kat. hold között mozoghat, általában (a törvény szerint is) 50 kat. holdra vehető. A fásítástól való húzódozással némely birtokos nagyobb tagokról beszél; 100 kat. holdas tag is azonban már olyan nagy, amelyet a gőzekének 200 öl hosszal számítható húzókötele mellett a gőzeke csak két külön pásztában tud felszántani, nagyobb tag tehát ennél nem lehet célszerű.

Külön figyelmet érdemelnek a *legelők*; ezek fásítása a legsürgősebb is.

A rendszeres legeltetés maga is megkívánja a legelőnek az állatok faja, neme és kora szerint alakított csordák (gulyák, ménesek, nyájak) részére szóló *tagozását s a tagoknak fordulókra való beosztását*. A tagok és fordulók választóvonalai faszorok és fapászták telepítésére önként ajánlkoznak. Ezeknek a befásítása a törvényben ugyan nincs határozottan kimondva, de belemagyarázható és bele is magyarázandó. Kérdés inkább az, hogy célszerűbb-e ezeket a tag- és fordulóhatárokat először megcsinálni s a fásítást ezekre helyezni vagy célszerűbb-e előbb a fásítás tervének elkészítése s a tag- és fordulóbeosztásnak ehhez való alkalmazása? A tagok és fordulók választóvonalai ugyanis csak akkor felelnek meg tökéletesen fásítás helyéül is, ha az uralkodó szárító szél irányára merőlegesek. Ha ez a feltétel nincs meg, akkor vagy a fásítás tervéhez igazodják a tagozás, vagy — ha a legelő minősége vagy a helyzet ezt nem engedi — kombinálva készítjük el a kettőt.

A legelőfásítás tervének elkészítésénél a legelő körül-fásításáról, delelőkről és szélfogó faszorok vagy fapásztákról kell gondoskodni. Magától értetődik, hogy ha a legelőn *más címen* fásítandó vonal vagy terület is van, az is beveendő a tervezésbe s elsősorban ezeket kell kijelölni. Utánuk jönnek a *delelők* a jószágmenyiség szerint mintegy $\frac{1}{4}$ —2 kat. hold kiterjedéssel és lehetően tömör alakkal. Helyük a kutak környékén legyen, de ne azok mellett, hogy a jószágot a kúthoz-

jutásban ne akadályozza és hogy a kút mellékének kiszáradását ne hátráltassa.

Ezután következnek a *szélfogó fasorok vagy fapászták*, amelyek iránya az uralkodó szárító (böjti) szélre a lehetőség szerint merőleges legyen. Rajtuk a jószág részére átjárókat kell hagyni, de az átjárók elé a szél irányában célszerű fa csoportot tenni, hogy az átjárók szélkapuk ne legyenek.

A szélfogók egymástól való távolságának olyannak kellene lenni, hogy egyik hatása a másikéig elérjen. Az eddigi megfigyelések szerint ez a távolság a szélfogó magasságának legfeljebb 20-szorosa s így pl. 20 méter magas fasornál mintegy 400 méter, kerekszámítással 200 öl. Ez a méret szűkebb a törvényt szabta határoknál, mert 200 öl oldalhosszú négyzetnek 25 kat. hold a területe, a törvény pedig legelőnél 50 kat. hold körül fásításánál kezdi el. Ezt tekintve, tehetjük a szélfogókat egymástól mintegy 300—400 öltre, (800—1000 lépésre).

Végezetül a *legelőt körül vesszük* szélfogó fasorral vagy fapásztával. Ugy is tehetünk, hogy a szárító szél irányára merőlegesen fapásztát s egyebütt fasor legyen.

A legelő fásításának terjedelme az egész legelőterületnek 5—10%-a között mozogjon. Ennek megállapíthatására az alábbi tájékoztató adatokat veszem:

1 sor fára számítok szélességben	4 m. = 2 ölet
2 „ „ (2×2)	+ 1.5 m. = 5.5 m. = 3 ölet
3 „ „ (2×2)	+ (2×1.5) m. = 7 m. = 3.7 ölet
5 „ „ (2×2)	+ (4×1.5) m. = 10 m. = 5.3 ölet
11 „ „ (2×2)	+ (10×1.5) m. = 19 m. = 10 ölet.

A közbeeső adatok a példák szerint könnyen kiszámíthatók.

Tudjuk, hogy négyszögeknél a négyzet kerülete aránylag a legkisebb. Az alábbi táblázat szerint azt a legkisebb százalékot mutatja, amellyel az ilyen vagy olyan szélességű, a legelő területére telepített teljes fasor vagy fapásztát területe a legelő egész területéhez aránylik.

Négyzetalak				2		3		5·3		10	
terület	oldalhossz		terület	öl széles kerületi fapásztá területe és %-os aránya az egész területhez							
k. bold	lépés	öl	négyzetöl	□-öl	%	□-öl	%	□-öl	%	□-öl	%
1	100	40	1.600	320	20	—	—	—	—	—	—
20	447	179	32.000	1.432	5	2.148	7	3.795	12	7.160	22
50	705	282	80.000	2.256	3	3.384	4	5.9 8	7	11.280	14
100	1.000	400	160.000	3.200	2	4.800	3	8 480	5	16.000	10
500	2.235	894	800.000	7.152	1	10.728	1	18.953	2	35.760	4
1.000	3.162	1.265	1.600.000	10.120	0·6	15.180	1	26.818	1·7	50.600	3·2

A táblázatból kitűnik, hogy a légelő körülfásítása már magában véve is jelentékeny területet foglal el.

Az előbb említett 5—10%-ot a fenti adatok tájékoztatása szerint úgy kombináljuk ki, hogy először összeírjuk a más címen foganatosítandó fásítást, a delelőket és szélfogókat a kerületi pásztát olyan szélesre vesszük, hogy legalább az 5% meglegyen. Ha arról esnék szó, hogy a szélfogók inkább sűrűbben vagy inkább szélesebbek legyenek-e, válasszuk a keskenyebb pásztát, de a sűrűbb elhelyezést.

A fásítás megkezdése előtt sáncoltassuk körül a legelőt, a delelőhelyeket és lehetően a szélesebb fapásztákat is a sáncre magára is ültetessünk. Utoljára a belső szélfogók telepítését hagyjuk, mert ez a legnehezebb feladat.

A gazdasági fásításnál alkalmazandó fafajokra ismét csak a hely szűke miatt nem terjeszkedem ki; csak annak felemlítését tartom szükségesnek, hogy eperfát csak oda ültetessünk, ahol a gyümölcsnek és a levelének hasznát vehetik, mert az eperfaültetés néhol máris túlment a kellő határon. Ültessünk inkább mézelő fákat (különösen július végén és augusztus elején virító szofórát), amelyeknek nektárjáért 4—5 km. távolságra is szívesen elmennek a méhek. Legelőkre különösen ajánlom a magvetéssel telepíthető tölgyet és esert, valamint a gyorsan növe és értékes kanadai nyárat és ákácot. Felkarolást érdemel homokon a vadcserezsnye és szívesen a zöldjuhar is.